

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonaë, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

Caput X. De Vesperis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

*Haud degeneres dabimus natos.
Sed inutilibus parcite lacrymis,
Parcite juvenes, parcite tantos
Promere questus: dabitur vobis
Alium vitæ nosse tenorem,
Si nunc veteres renovet mores
Præsens ætas. Aurea secla
Aurea morum norma reducet.*

CAPUT X.

D E V E S P E R I S.

§. I.

*Mysticus solis occasus. Quid sit solem oriri,
& occidere. Dicta quadam breviter de
cognitione sui. Humanarum rerum ma-
gnam esse vicissitudinem.*

IAm diurni finis officii, jam jucundissima lucis instat occasus. Qui producit Luciferum in tempore suo, jam vespere super filios terræ consurgere facit a. Nimirum, ut Sapiens b observat, Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur, ibique renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem. Lustrans universa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur. Ortus autem sui, & occasus alterna varietate magni nos admonet Sacramenti in Christo, & in Ecclesia, in Redemptore, & in redemptis. Et ipse quidem verus justitiæ Sol è purissimo Virginis utero feliciter ortus occubuit in Passione, ac in admirabili Ascensionis die reversus est in locum suum. Exivi, inquit c, à Patre, & veni in mundum, iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem. Hic est Sol, de quo psallimus cum Propheta d, sol cognovit occasum suum, Christus scilicet cognovit passionem suam. Sed numquid ita occidit sol, ut non oriatur? Numquid qui dormit non adjiciet ut resurgat? Ipse dixit, Dormivi conturbatus: Sed de ipso etiam dictum est e, exaltare super cælos Deus: & inde venturus est judicare vivos & mortuos. Ergo sicut sol iste visibilis decedente die per incognitas semitas ad locum regressus unde exierat, rursus expleto noctis curriculo de thalamo suo festinus erumpit: ita mysticus Sol, qui de sinu Patris in uterum matris de-
a Job. 38: 32. b Eccles. 1: 5. c Joau. 16: 28.
d Psalm. 103. e Psalm. 56,

scendit, ut lumine suo illustraret universa, & cælis iterato nascetur exortu, quando iterum apparebit expectantibus se in salutem. Ideo facies ejus lucere dicitur, sicut sol f lucet in virtute sua, quia, ut S. Victorinus g Episcopus scribit, licet solis gloria minor sit quàm gloria Domini, propter ortum tamen & occasum, & rursus ortum scriptura dicit faciem ejus similem gloriæ tolis. Sed & nobis singulis oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur. Oritur cum suam nobis infundendo gratiam dixerit de tenebris lucem splendescere: occidit, cum illud contingit, quod in Psalmo h scriptum est, Avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Oritur timentibus Deum, & sagittantibus per bona opera certam facere vocationem suam: occidit negligentibus, & fallaci præsumptione securis Oritur, inquit Salomonius i, timentibus se: occidit etiam hæreticis, & malis Catholicis, quia propter peccata sua lumen gratiæ ipsius amittunt. Oritur quibusdam, aliis occidit, ait Marcus Eremita k, pro varia eorum dispositione, qui circa divinam cognitionem versantur: ille verò beatus est, qui possidet ipsum in se ipso justitiæ Solem, qui non est circumscriptus vespere, & ignoratione. Item alio modo. Oritur nobis Sol, quando veritatis intelligentiæ cordi nostro inspiratur: occidit, cum intelligentiæ radius obscuratur. Occidit ei sol, ait Propheta l, cum adhuc dies esset. Sed post occasum ad locum suum revertitur, ut iterum renascatur, quia per subtractionem gratiæ ad sui considerationem mentis oculus reverberatur. Solis enim hujus locus proprius ipse est animus. Per hoc verò quod divina gratia se ad tempus subtrahit, cogitur homo agnoscere quàm nihil sit, & quam per se nihil possit, per quam propriæ infirmitatis cognitionem amissa intelligentiæ reparatur, & quasi sol renascens ad altissimam rerum coelestium contemplationem paulatim ascendit.

2. Ecce quantum valet humilis cognitio sui, scriptum est enim m: Omnis qui se humiliat, exaltabitur: & n, Bonum mihi quia humiliasti me, ut discam mandata tua. Post occasum sequitur ortus, & humiliatio signum est gratiæ appropinquantis, quia sicut ante ruinam exaltatur cor, ita ante exaltationem humiliatur. Rectè Satyricus o:

— E celo

f Apoc. 1. ac ibidem g Victorin. in Apoc. c. 1. h Ps. 29. i Salomonius in c. 1. Eccles. k Marc. Eremit. de Temperantia c. 15. l Jer. 15: 9. m Luc. 14: 11. n Psalm. 118. o Javenal, Sat. 11, v. 27.

*E celo descendit γῆδὸς αἰσθητῶν
Figendum. & memori tractandum pectore.*

Scientiam cœlestium & terrestrium rerum, ait Hugo Victorinus *p*, laudare, atque amare solent homines; sed multò meliores sunt, qui huic scientiæ præponunt cognoscere semetipsos. Laudabilior siquidem est animus, cui nota est miseria sua, quàm qui eam non respectà, vias siderum & naturas rerum scrutatur. Demonax *q* interrogatus quando cœpisset philosophari, tunc, dixit, cum agnoscere meipsum incepi. Pythico templo inscriptam olim hanc sententiam, *Nosce teipsum*, tum multi alii, tum ipse Plato *r* testatur, qui ait, hanc inscriptionem esse tanquam Dei salutationem ad homines præcipientis, ut temperatè vivant: nosce enim teipsum, & esto temperans idem sunt. Est ergò, ut docet Christianus Pædagogus *s*, disciplinarum omnium pulcherrima, ac maxima seipsum nosse: quia si quis seipsum norit, Deum cognoscit; quod si Deum cognoscet, ei assimilabitur. Idem asserit Magnus Antonius Abbas *t*, qui ad suos Arsenoïtas scribit, eum, qui seipsum cognoscit, tum universos, tum Deum ipsum cognoscere. Porro naturæ nostræ ignoratione, ait Hierocles *u*, nulum non malorum genus in nos irumpit. Cognitione verò sui, inquit Isaac *x*, scientiæ omnium est plenitudo. Heu quàm turpe, & probrosum est, exclamat quidam pietate insignis Scriptor *y*, multa alia scire hominem, & nescire seipsum! Nam si quis seipsum ignorat, audiet Dominum objurgantem, & dicentem *z*: *Si ignoras te, egredere, & abi post vestigia gregum tuorum.* Videtis quæ nos maneat pœna nostræ ignorationis, observat Princeps Mirandulanus *a*, illa Phœnix ingeniorum: Abeundum est à patre, quam abitionem sequitur exhæredatio, qua quid infelicius? Egrediendum est utique ex nobis, neque enim apud se est animus, qui seipsum non videt: qui autem à se exit, à se divellitur, quo quid acerbius? Eundem post vestigia gregum nostrorum, id est post brutorum vestigia, quæ sunt in nobis, quo quid miserius, quid despiciatius, & contemptibilius? fieri scilicet pedissequos bestiarum quarum

nos duces natura statuerat. Humanæ quippe naturæ hæc conditio est, teste Boethio *b*, ut tunc tantum cæteris rebus, cum se cognoscit, excellat: Eadem tamen infra bestias redigatur, si se nosse desierit. Quod si nos ipsos cognoverimus, quasi meridianus fulgor consurget nobis ad vespèram intelligentiæ solis: & juxtà Prophetam Zachariam *d*, *In tempore vespèri eris lux.* Omnium enim bonorum in nobis custodiendorum tutissima ratio est, seipsum non ignorare.

3. Habet dies brevissima vitæ nostræ lucem & tenebras, bonum & malum: habet ortum solis, habet & ejusdem occasum. Si fortè tuæ noctis tenebras exoriens solis jubar fugarit, cautus esto: noli ad hanc lucem incautà securitate exultare: nam quicumque sit hic fulgor, celeri disparebit occasu. Nondum venit illa dies, quæ nescit occasum; illa dies, quæ manè habet, sed nullo terminatur vespere: illa dies, de qua scriptum est *e*, *Non occidet ultra sol tuus, quia erit tibi Dominus in lucem sempiternam.* Sed etsi occultà divinæ sapientiæ dispositione tuæ lucis nitorem subitaneus solis occasus offuscavit, ne gravi præoccupatus tristitiâ animum despondeas, nec quasi desperans illud Prophetæ *f* gemebundus usurpes, *Vae mihi, quia declinavit dies, quia longiores factæ sunt umbræ vespèri:* citò enim veniet salus tua, eruntque novissima tua meliora prioribus. Ne magnitudo lucis, & consolationis extollat te, venit Sponsus, & recedit: sed cave tibi ò Anima, non longè ille abest, & si non vides eum, ipse tamen videt te plenus oculis ante, & retrò. Hæ sunt videlicet rerum vicissitudines. Hic est jucundus, & utilis divinæ Sapientiæ ludus. *Venit mane, venit nox g.* Nubilum vespèrum serenum sequitur mane, clarum mane tenebroribus excipit vespèr. *Manè dices, quis mihi det vespèrum? & vespèrè, quis mihi det mane h?* Denique, *ad vespèrum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitiâ i.* Juvat hinc autem duos eloquentiâ præstantissimos viros Septimium Tertullianum, & Zenonem *k* Episcopum, hac de re loquentes audire. Hic sermone de Resurrectione; Sol, ait, quotidie nascitur, eademque die quæ nascitur, moritur: nec tamen instantis finis sorte terretur, suos ut repigret cursus, ut horas ac momenta producat, ut saltem paulò diutius diei sui demoretur in vita; sed fidelis semper, semper intre-

Bbbbb 3 pidus

p Hugo lib. 2. de Anima c. ult. *q* Stobæus serm. 19.
r Plato in Charmide. *s* Clem. Alexan. int. lib. 3.
t Pædagog. *u* Anton. ep. 2. § 6. *v* Hieroc. c. 14.
x carmin. Pythag. *y* Isaac de contemptu mundi.
z cap. 35. *a* Joan. Taulerus serm. de S. Laurentio
b Cantic. 1. 7. *c* Joan. Ricus Mirandulan. in
Hæc aplo. Proam. l. 4.

b Boeth. de cons. Phil. lib. 2. prosa 5. *c* Job. 11: 17.
d Zach. 14: 7. *e* Isai. 60: 20. *f* Jerem. 6: 4.
g Isai. 21: 12. *h* Deuter. 28: 67. *i* Psalm 29.
k Zeno de Resurr.

pidus ad sepulchrum noctis cognatae contendit, sciens in ipso se habere quod vivit: denique admittitur ei ortus, si ei auferatur occasus. Ille libro de Pallio sic differit: Dies & nox invicem vertunt solstitionibus annuis, Luna modulationibus mensuris variat, siderum distincta confusio interdum deficit quid, interdum resuscitat, cœli ambitus nunc sub divo splendidus, nunc nubilo sordidus, aut imbres ruunt, & si qua missilia cum imbribus, deinde substillum, & denuo fidum. Consentaneum est igitur, ut quidam profanus *m* admonet, neque nos ad subitas calamitates animo ita correre, ut omnem spem proficizonis: neque latis in præsentia rebus usque adeo efferrî, ut providentiam etiam perdamus; sed spem futuri in medio utriusque fortunæ collocatam habere, & tutò in utramque partem consilium capere. Lux, & tenebræ; frigus & æstus; dulcia & aspera mutuis vicibus veniunt, & redeunt; nascuntur & occidunt: sic disponente Domino, ut continua bonorum, malorumque successione vitæ nostræ alterna spatia constarent.

1 Tertullian. de Pall. cap. 2. m Dio Cassius lib. 47.

M E T R U M XX.

Non semper spatiosos irrigat
Turbidus imber agros.
Non semper rigidis aquilonibus
Pigra laborat humus.
Non semper sylvis pecus, & comas
Horrida tollit hyems.
Phœbeum quandoque serenius
Surgit ab axe jubar,
Quandoque alterna vice temporum
Solvitur aeris hyems.
Flores quandoque aura favonii
Imperiosa vocat.
Sic tempus certo ordine digerit
Quicquid in orbe viget.
Ille infans hodie qui nascitur
Cras tumulatur humo.
Qui nunc semina grata nepotibus
Spargit & arva colit,
Consita cras evellit, & arida
Concremat igne sata.
Est tempus, quo belli fulmine
Victima quisque cadit.
Est tempus quo sospitat omnia
Pacis alumna quies.
Destruit iste superba palatia;
Diruta at ille struit.

Nunc manant lacrymarum flumina,
Nunc dolor omnis abest.
Omnia sic spatia pertranscunt,
Conglomerata suis.
Perpetuum nihil est, stabile gradum
Nemo sub axe tenet.
Numina firmant lege adamantina
Quas posuere vices.

§. I I.

De eo quod scriptum est; Ad vesperum demorabitur fletus. Dicitur obiter de utilitate lacrymarum. Vesper contemplationem significat.

1. **S**apientissimus mortalium fuit, qui distinguit tempus flendi, & tempus ridendi. Quod si quæras quale tempus flendi, quale gaudio tribui debeat, jam audisti David respondentem: *ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia*. Sed cur jubet Propheta vespere flendum esse? cur non & manè, & meridiè? aut quare cum lacrymis claudendus est dies, cum omni tempore hilarem datorem diligit Deus? Digna profecto solerti disquisitione res ista videatur, estque ejus explicatio ab antiquis Patribus petenda, quibus datum est nosse mysteria regni Dei. Primus offert sese ultrò Basiliius p: *Vespera*, inquit, præsens vita est, qua peccata plangi debent: scriptum est enim, *q Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*. Quicumque igitur dies sæculi hujus in consummatione jam existentis, & ad occasum tendentis in plorandis peccatis exegerint, hi demum vero illo matutino adveniente gaudebunt. Nam qui *fervant in lacrymis, in gaudio metent*. Concinit Hieronymus r: *Vespera* tota ista vita præsens intelligitur, qua per peccatum Adæ omnes usque in finem sæculi gemunt: ad matutinum autem erit lætitia in generali resurrectione. Addo Augustin. s quo hujus rei explicatio insignior fiat. Quid est, inquit, vespere demorabitur fletus? *Vespera* fit, quando sol occidit. Occidit sol ab homine, id est, lux illa justitiæ, præsentia Dei. Ideo quando expulsi est Adam, quid dictum est in Genesi? *Cum deambularet Deus in Paradiso*. Ad vesperam deambulabat Deus. Jam ille peccator texerat se intra lignum, nolebat videre faciem Dei, ad quam gaudere consueverat. Occiderat illi Sol justitiæ, non

n Eccl. 3:4. o Ps. 29 p Basil. in Ps. 29. q Matth. 5:5. r Hieron. in Ps. 29. s August. in eundem Ps.

non gaudebat ad præsentiam Dei. Diu eris in fletu o genus humanum, naceris enim de Adam, & sic est factum. In matutino sperandum est, lætandum est; sed perferendum est modò, & gemendum. Antonius Patavinus & Seraphicæ Religionis decus eximium triplicem vesperam esse docet, & triplex matutinum, in quorum quolibet est fletus, & læticia. Prima vespera fuit Adæ culpa, in qua fuit fletus, cum de paradiso ejectus audire meruit u; In sudore vultus tui vesperu pane tuo: Primum matutinum fuit Nativitas Jesu Christi, Evangelizo vobis gaudium magnum. & Secunda vespera fuit mors Christi, in qua fuit fletus, Filia Hierusalem nolite flere super me. & Secundum matutinum fuit ipsius resurrectio, in qua fuit læticia, Gavisi sunt discipuli viso Domino. Tertia vespera est in morte cuiuslibet hominis, in qua est fletus; Mortua est Sara, venitque Abraham, ut plangeret, & fletes eam a: Tertium matutinum erit Sanctis in generali resurrectione, in qua erit læticia sempiterna super capita eorum, ut dicit Isaias b: Isychius Hierosolymitanus c, qui Leviticum eruditissimis commentariis illustravit, per vesperam poenitentiam intelligit, ad quam fletus demoratur, quia nisi peccator lachrymarum flumine scelera abluat, semper immundus erit coram Domino: atque ideo præcipit lex, ut, qui aliquid ex iis, quæ lege prohibita sunt, fecerit vel attrectarit, immundus sit usque ad vesperam, donec scilicet peccati sordes abluerit lacrymis, & poenitentia.

Tanta est potentia lacrymarum, ut immun da quæque purgare valeant, infirma reficere, perdita restaurare. Luctus siquidem pius, ac religiosus, ut sanctus Abbas Igniacensis d docet, in doctrina spiritus, & ordine primus, & utilitate invenitur præcipuus: quippe cum sit summa sapientia sanctorum, custodia iustorum, sobrietas modestorum, prima incipientium virtus, proficientium stimulus, perfectorum cumulus, pereuntium salus, periclitantium portus, promissionem denique habens consolationum, quæ nunc sunt, & gaudiorum, quæ futura sunt. Joannes Climacus e majorem baptismate fontem lachrymarum audaci hyperbole dixit: & Absque metu, inquit, ruina est, qui ex mortis, scelerumque memoria genas suas viventium

aquarum perpetuis imbribus rigat. Optimè Petrus Cellensis f; Demergit lachryma populum criminum, rupiumque nostri pectoris solvit duritiam, iudicis emollit iram, jam intentatæ iræ humili ausu flectit minas, vibratas revaginat acies, erecta jam resupinat supplicia, exundantes irrorat flammæ, profundit de silice aquas, remollit aspera, rigida recurvat, humectat arida, sterilia fecundat, sordida lavat, decorat fœda, suscitât emortua, referat clausa, prohibita accelerat, intemperata temperat, portas refringit inferni, carbones extinguit ferreæ fornacis. Quid plura? Vincit invincibilem, ligat omnipotentem, naufragium est viciorum, portusque naufragatorum, Filium Dei ad nos inclinat, & ad veram Trinitatem interveniente spiritu nos elevat. O humilis lacryma, exclamat sapiens Idiota g, tuum est regnum, tua est potentia; ante aspectum iudicis intras, quicquid petis obtines, accusantibus inimicis silentium imponis. O virtutem, o efficaciam lachrymarum! rigant cœlum, terram diluunt, extinguunt gehennam. Ideò cor sapientum, ait Ecclesiastes h, uni tristitia est, cor stultorum ubi læticia. Exite lacrymæ jampridem exire cupientes, Aperiuntur catartæ miseri capitis; & erumpant fontes aquarum. Deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus, si fortè sufficiant inundantes aquæ sordes diluere culparum, quibus iram merui. Peccavi super numerum arenæ maris, iniquitatem feci in omnem justitiam Dei, à planta pedis usque ad verticem capitis non est sanitas in me. Cum nondum aliquid egissem boni, vel mali, præoccupaverunt me laquei mortis, & torrentes iniquitatis conturbaverunt me. A sæculo confregi jugum, dirupi vincula, & dixi: Non serviam. Commendavit autem charitatem suam in me Deus, quia cum totus in peccatis essem, Filium suum pro me tradidit morti, & ipse innocens in lacum missus est, ut solveret collum meum à iugo captivitatis. O ubi estis fontes lacrymarum, ut plangam die, ac nocte calamitatem meam! Lugete me montes, & colles: lugete me flumina, & maria: lugete me bestia sylvarum, reptilia terræ, & volucres cœli: quoniam vos quidem servitis Deo, legesque vobis ab illo impositas jugiter custoditis: Ego verò pactum mecum prævaricatus sum, & amantissimo patri me filium proflus degenerem exhibui.

Ubi

t. Anton. Patav. ser. Dominic. 17, post Pent. u Gen. 3. 19: x Luc. 2. 10. y Ibid. 23. 28. z Ioan. 20. 20: a Gen. 23. 2: b Isai. 35. 10: c Isychius in Levitic. cap. 11. & alibi passim. d Quercic. Abb. serm. 2. Pent. e Climac. gr. 7.

f Petrus Cellens. l. de panibus cap. 12. g Idiota de mens. sib. spirit. contempl. 2. h Eccl. 7. 3.

Ubi nunc es vanitas mea, superbia mea! Quò perrexistis delectationes carnis meæ, quid profuistis mihi! Heu pro vobis innocentiam perdidisti, Deum amisti, & æterna gaudia æternis suppliciiis commutavi. Propterea contremisco à gravissima illa voce, *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei.* Illam formidabilem sententiam metuo; *Ite maledicti in ignem æternum.* Contremuerunt omnia ossa mea ab ira iudicis omnipotentis, à fragore ruentis mundi, à conflagratione elementorum, à voce Archangeli, & à verbo aspero. Tabescere me fecit pavor meus à dentibus bestiarum infernalis, à rugientibus præparatis ad escam, ab ardoribus sempiternis. Horreo conscientiarum vermem, fœtorem sulphuris, vaporem fumi, stridorem dentium, aspectus dæmonum, & spiritum procellarum. Horreo tenebras exteriores, horreo interminabilem tormentorum æternitatem. Heu me mater mea, ut quid me genuisti filium doloris, filium amaritudinis, & lacrymarum? cur exceptus genibus, cur lactatus uberibus, natus in combustionem, & cibus ignis? Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, ut præveniam fletibus fletum, & dolorem dolore? Contremuerunt columnæ cæli, viri sanctissimi, si forte legentes inciderunt in illud, *Nescit homo utrum amore, an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta:* Et ego miser, ac deperditus homo in beata vitæ, æternumque deplorandæ mortis collimatio constitutus, nullo sanctimoniarum munimine septus, nullo innocentiarum suffragio adjunctus, nullo veræ penitentiarum præsidio vallatus, quasi jam securus nugabor, & ludens cum æternitate inter tot lacrymarum incitamenta ridebo in æternum periturus?

i. Eccles. 9. 1.

M E T R U M XXI.

Ite igitur lacryma, rapidis concrevisse rivis
Ite, rigate genas: ite, replete sinum.
Exul enim patris tam longè distans oris
Nam potero latus reddere voce sonos?
Non bene consilium mentitur gaudia pectus,
Nec bene marenti fingitur ore jocus.
Heu felix regio morsu deperdita pomi,
Quasibus heu! quoties es revocanda meis.
Atque utinam tristes gemitus, vigileque querela,
Flebilis aut posset te revocare sonus.
Mille genas, & mille oculos, & pectora mille

Optarem, & querulas fundere semper aquas.
O celum! o supera felicia gaudia vita,
Fulget ubi æterno lumine clara dies!
O Deus! o superi! (cessa, dolor anxie, cessa,
Ne impediatur lacrymis, carminibusque viam.)
Nam quid delicias patriæ, quid perditæ cæli
Gaudia, quid superos commemorare juvat?
Heu magis afficiunt maestum præsentia pectus,
Ipseque sum lacrymis causa sat apta meis.
Exulat orbe pudor, terras Astræa reliquit,
Sub pedibus pietas, fasque, fidesque jacent.
Vis colitur, jurisque locum sibi vendicat ensis,
Per vetitumque ruit gens scelerata nefas.
Contemptrix cæli, vilisque avidissima terra,
Improba turba soli sordida frustra colit.
Omne scelus regnat, gula, luxus, iusta rapina:
Fandæ nefanda malo mixta furore licent.
Ipse ego post puras sancti baptismatis undas,
Post ea que religant me tria vota Deo,
Heu quoties merui violati Numinis iram,
Committens variis crimina sæda modis?
Ergo serite genas, savite in pectora palma,
Ergo truces virgæ scindite terga manus:
Imminet ecce dies post tot peccata verendus,
Stamina quo vitæ mors suribunda secet.
Tendimus huc omnes, nulli mors dira pepercit,
In se quisque suis sinceris arma gerit.
Delicias luctus sequitur, malè sana voluptas
Multa sub Hyblæo melle venena premit.
Sustinet hanc scenam tellus, hæc fabula mundum
Ludit, & in tragico vitæ dolore gemit.
Atque utinam omniter cessarent morte dolores,
Sed gravior post hanc luctus, & horror erit.
Judicium super est, & ineluctabile tempus,
Arida quo tellus igne soluta ruat.
Cynthia pallefcet, vaga sidera luce carebunt,
Cælabitque nitens Phæbus in axe jubar.
Atque iterum tellus effunderet in æra viva
Corpora, qua vasto claudit avara sinu.
Tum veniet Judex procerum comitante caterva,
Et dicet reprobis Ite, Venite probris.
Heu quantus seriet tunc noxia pectora terror!
Impia quo poterit turba latere specu?
Ab miser! ab quantis tormentis tunc cruciabor,
Si mihi sit merito pena luenda rogo!
O mors! o Judex, & inexorabile Numen:
O mors extremum non habitura diem.
Parce animæ mens caca tuæ, sortique futura
Prospice, ne incautum nox tenebræ sa premat.
Felicis nimium lacryma, queis Numinis ira
Cedit, inexhaustis currite semper aquis.
Currite, & in duplices vertantur lumina fontes,
Perque oculos undæ, qua data porta, ruant.
Nam licet Oceanus me fluctibus amplius inundet,
Nulla meis lacrymis undæ sat esse potest.

Flebilibus

*Flebilibus capiens vagire querelis,
In lacrymis vixi, par quoque finierit.
Quod si mersa semel fuerint mea cyrmina plaudu,
Tunc aberit causa desiciente dolor.*

3. Non omittendum hoc loco, quod Bernardus & alius se furrigens docet. Nam per vespeream orium contemplationis intelligit, juxta illud; *Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vespeream.* Surgit nimirum, & properat fidelis homo ad animarum lucra, ad vitæ activæ officia dum dies est: Vespere autem ad quietem contemplationis tantò ardentius regreditur, quantò fructuosius eandem se meminit intermisisse. Cæterum inter actionis negotium, & orium contemplationis fluctuat interdum, & exæstuat timens, ne plus iusto alteri horum inhæreat: Et fortasse tale aliquid S. Job m patiebatur cum diceret, *Si dormiero dicam, quando consurgam? & rursum expectabo vespeream, & replebor doloribus usque ad tenebras:* hoc est, & quietus neglecti operis, & occupatus perturbatæ nihilominus quietis me arguo. Vides virum sanctum, ait Bernardus, inter fructum operis, & somnum contemplationis graviter æstuarè: & in bonis licet semper versantem, semper tamen quasi de malis pœnitentiam agere, & Dei cum gemitu momentis singulis inquirere voluntatem. Unicum quippè in hujusmodi remedium, seu refugium Oratio est, & frequens gemitus ad Deum; ut quid, quando, & quatenus nos facere velit, assidue nobis demonstrare dignetur. Hoc itaque habet sanctæ contemplationis vesper, ut ad eum quoque fletus demoretur. *In tempore vespere* ait Isaias, *& ecce turbatio.* Peracto enim jam die turbati item solet quisquis studet placere Deo, cum in vespertina conscientia discussione pro negligentibus, & peccatis admissis orat, & lachrymatur, ut divinam sibi conciliet misericordiam. Qui verò fideliter ministrando, consulendo, & prædicando Domini sui lucra studiosè quæsit, *Dormiet ad vespeream in semitis Dedanim,* ut idem scribit Propheta, quia cœlesti desiderio fulgens supernæ contemplationis arcem commodis dumtaxat, & opportunis horis conscendit, dormitque in semitis Dedanim, id est iudiciorum, ut D. Hieronymus interpretatur, quia cooperante gratia est indulgentia præsumens, jam non laborat in gemitu suo sub timore iudicii;

k Bern. serm. 57. in Cant. 1 Psal. 103. m Job. 7:4.
n Isai. 17: 14. o Isai. 21: 13. ac ibi D. Hieron.

sed proficiens in melius; Deique gloriam cum ineffabili gaudio contemplans lætus sedet, vacuus dormit, quiescit securus, prohibente Domino, & contestante, ne quis dormientem præter ejus voluntatem excitare præsumat. De primis, id est incipientibus, & adhuc gementibus sub pondere diei, & æstus scriptum est q; *Venit mane, venit nox:* nam matutinam gratiæ illustrationem statim sequitur horribilis nox, ululatus, & planctus magnus, timor, & tremor, ac incessabilis gemitus pro remissione peccatorum obtinenda; fluctuante nimirum conscientia inter spem, & timorem, donec verbo Domini tenebræ, quæ sunt super faciem abyssi, plenioris luminis illustratione dissipentur. De secundis, qui jam pulso timore singulariter in spe constituti dormiunt in pace, mysticè intelligo, quod in mundi creatione Moyses sæpius repetit; Factum est vespere, & mane. Illis post mane sequitur nox: istis post vespeream sequitur mane, nec ulla fit mentio noctis. Ut enim subtiliter notat sacræ purpuræ insigne ornamentum Petrus Damiani, Vesper ipsa boni operis est perfectio, mane verò lux mentis. Nam cum bonum opus pervenit ad perfectionem, tunc in operantis mente lux gratiæ spiritualis exoritur, ut, dum lucidum opus foris exequitur, intrinsecus ipse gratia Spiritus illustretur. Nulla autem nox iis computatur, quoniam divina perfusi claritate amicti sunt lumine sicut vestimento.

p Cant. 2:7. q Psal. 21: 12. r Petr. Damian. ep. 5. l. 2.

S. III.

*Magna esse vespertini temporis sacramenta.
Notantur quædam de epistolis laureatis,
Pacis encomium, & ad eam exhortatio.*

1. Sed quorsum hæc tam multa, tamque sconquisitè? Nempè ut susceptam de vespere tractationem symbolicis explicationibus illustrem clarius exequamur. Quis enim hac hora non solito ferventior in Dei laudibus invenitur, quæ tot mysteriis insignis habetur, tot sacramentis nobilitatur? Eleganter ad hoc hortatur omnes Ambrosius s: Cum vespera diem claudit, Deo debemus per Psalterium laudem dicere, & gloriam ejus modulata suavitate concinere, quod operum nostrorum consummato certamine veluti victores requiem mereamur, & laboris quædam palma sit

Ccccc soporis

l Ambros. c. 2. in fine com. in Malach.

soporis oblivio. Omitto pleraque sacramenta, quibus hæc hora illustratur. Omitto, inquam, quod vespertinum officium diurni finis, diurnæ & alternæ lucis occasus est: atque idem seculi hujus interitum, vitæ nostræ finem demonstrat, ut Hieronymus *r* Presbyter, Salonius Episcopus *u*, Olympiodorus *x*, & Cæsarius, luculenter ostendunt. Omitto quod in umbra veteris testamenti vespertinum sacrificium quotidie offerebatur. Omitto quod ipse Dominus gentem suam à jugo ferreo Ægyptiæ servitutis solemnî strage primogenitorum liberaturus Agnum sine macula ab universa multitudine filiorum Israël ad vesperam immolari præcepit. Cujus vespertini sacrificii nos mysticam exprimentes intelligentiam cantamus quotidie cum Psalmographo *z*, *Dirigatur Domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Illud quoque commendat vespertinarum dignitatem, quod in sacra Genesis historia legimus. Noë vir justus, atque perfectus scire cupiens post cataclysmum, an tellus jam sicca, & detecta egressionem è tetro carcere permitteret, columbam emisit exploratricem. *At illa, ait sacer textus u, venit ad eum ad Vesperam portans ramum olivæ virentibus foliis in ore suo.*

Ergo emissa semel vitali è sede columba Nil vesperans certi, rursus dimissa reportat Paciferæ frugis parvum libamen olivæ b.

Consules, & Imperatores Romani post debellatos Imperii hostes literas laureatas ad Senatum mittebant triumphalis victoriæ nuncios, ut folus epistolæ aspectus non nisi prospera, & felicia indicaret. Narrat id Romanæ historiæ princeps *e*, eundemque morem recensent Julius Capitolinus *d*, Ælius Lampridius *e*, Cornelius Tacitus *f*, & ex recentioribus Alexander ab Alexandro *g*. Deus verò pro epistola columbam misit olivæ virentis ramulo insignitam, è cuius aspectu statim vir sapientissimus intelligeret magnam illam aquarum confugem imminutam, pristinamque terris faciem redditam esse. Explicat elegantissimè totius mysterii seriem Ambrosius *h* libro de Noë. Volat autem columba, dum dies

est; ingruentibus tenebris ad justum revertitur, quia justitia, & pax in tenebrosis iniquorum pectoribus quiescere nequaquam possunt, nisi diluvia passionum omnimodis deferbuerint. Emiserat Noë corvum avem rapacem, & symbolum habentem cum Divina justitia, & cum vespere severitatis. Nam apud Hebræos vespere dicitur *Herab*, corvus *Horeb*, iisdem literis puncto dumtaxat immutato. Ibat ille, non revertebatur quasi gaudens in executione justitiæ, donec cessarunt aquæ, & datus est locus misericordiæ, & emissa columba decerptum ex oliva surculum indicem pacis ad vesperam deportavit.

2. Monemur in hoc saluberrimo consilio, Apostolicum in omnibus sequi mandatum omnino præcaventes, ne *Sol occidat super iracundiam nostram i*. Sic veræ columbæ erimus dorso aureo, pennisque deargentatis fulgentes: sic gemen virentis olivæ ore nostro portabimus ad vesperam, si Sole ad occasum approquinquante pacem loquamur cum proximo nostro, pacem cum nobis ipsis, & pacem habeamus ad Deum: sic delectabimur in multitudine pacis, & pacis non erit finis. Quod splendor in igne, quod serenitas in aëre, quod tranquillitas in mari, quod amœnitas in terra, id pax in corde. Ipsa enim est, ait Magnus Leo *k*, quæ parit filios Dei, nutrix dilectionis, & genitrix unitatis, requies beatorum, & aternitatis habitaculum, cujus hoc opus proprium, & speciale beneficium est, ut jungat Deo, quos secernit de mundo. Age verò, scribit Dionysius Areopagita *l* dictus Theoprophus, ut testatur Hilduinus *m*: Age verò Divinam, conciliandique principem pacem pace dignis laudibus ornemus. Ea enim est, quæ omnia conjungit, atque inter omnia concordiam, connexionemque & gignit, & absolvit. Itaque eam omnia expetunt, quod dividuam ipsorum multitudinem ad totam conjunctionem traducat; intestinumque bellum hujus universitatis ad ejusdem generis domicilium conjungit. Hæc & alia plura diffusè, & abstrusè de pace Dionys. Eandem multipliciter commendat vir eximius Potho Prumiensis *n* libro primo de statu Domus Dei, atque inter cætera hæc habet: Pactum pacis est, quo Deus in Christo mundum sibi reconciliavit. Ingrediens quippè mundum Salvator, pacem nobis per Angelos annuntiavit o.

Egrediens

r Hieron. *u* Salon. *x* Olimp. ad cap. 1. Eccles. *y* Cesar. inf. dial. 1. *z* Psalm. 140. *a* Gen. 8: 11. *b* Claud. Max. Victor. l. 2. com. in Gen. *c* T. Liv. l. 5. dec. 1. *d* Jul. Capit. in Maximino. *e* Lamprid. in Alexan. Severo. *f* Tacit. in vita Agric. *g* Alex. ab Alex. dier. genialium lib. 1. c. 27. *h* Ambros. l. de Noë, cap. 10.

i Ad Ephes. 4: 26. *k* Leo serm. 6. de Nat. *l* Dionys. Areopag. c. 11. de div. nom. *m* Hilduin. in Areopagiticis. *n* Potho Prum. lib. 1. de domo Dei. *o* Lucæ 2: 14.

Egrediens de mundo, testamentum pacis fidelibus suis reliquit, dicens Apostolis, & in Apostolis nobis: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis p.* Illis etiam in mundum prædicatoribus præcepit q: *In quacunq; domum intraveritis, prius dicite; Pax huic domui: quod si ibi fuerit filius pacis, requiescet super eum pax vestra.* Qui ergo sunt filii pacis, hi per gratiam pacis habitant in unum. O beata pax, ô jucunda tranquillitas! Tu perfectio sanctitatis es, tu iustitiæ regula, tu magistra doctrinæ, tu morum custodia, tu puræ mentis indicium, ac omnium desideriorum amplissima plenitudo. Custodienda igitur præ omnibus virtutibus pax est, ait Petrus Chrysologus r, quoniam Deus semper in pace est.

p Joann. 14: 27. q Luc. 10: 5. r Chrysol. serm. 53.

METRUM XXII.

O Sincera parens beatitatis,
Cœli delitium, Deique proles,
Pax terræ columen, decusque morum.
Pax cunctis potior ducum triumphis,
Quos mundi colis abditos recessus;
Hic te sollicito requirit æstu,
Urbanos fugiens procul tumultus.
Hic inter scopulos, vagosque fluctus,
Spumantis pelagi latere credit.
Hic deserta petis loca, & per antra
Te quaerens varias peragrat oras,
Qua lucens oritur, ceditque Titan.
Hic ut te celer assequatur, aurum
Congestum colit, atque dignitatum
Regalem sibi præparat decorem.
Hic demens iuga scandit, & remotos
Perfruat agros: tamen supernæ
Hi pacis nequeunt bonis potiri.
Cur sic ergo tuum benigna Numen
Cælans implacidum relinquit Orbem?
Pacem sic ego sciscitabar: illa
Respondit: Proprio imperare cordi
Si nosti, tibi cognitumque Numen,
Possessumque meum est: sinu receptam
Sic me perpetuo coles amore.

S. IV.

Vesperarum ex novo Testamento prærogative.
Vesper mundi finem significat. Oratio ad
Dominum, ut nobiscum manere dignetur.

I. Sed jam ad novum testamentum accedo, scujus veritas, & gratia *vergente mundi vespere* admiranda Divini Verbi incarnatione facta est. Vesper mundi erat, cum Christus venit, quia totus erat mundus in tenebris. Vesper erat, temporis scilicet plenitudo, & finis die-rum, mundi senectus, & ultima ætas, ut Prophetæ futurorum præscii prænuñciaverunt. Vesper erat omnibus, quos immanium delictorum squalor, quos diræ mortis tenebrosus horror urgebat. Porro per vesperam ultimam mundi per-euntis ætatem intelligi, qua *Verbum caro factum est*, testes sunt, ut alios prætermittam, Origenes s, & Augustinus t. Nos sumus in quos devenuat fines seculorum. Nos senescentis ævi postrema proles veteris abolitionem legis, novæ vidimus promulgationem. Vitiis a-gmina ab incarnato verbo expulsa, virtutes vi-dimus revocatas. Nobis æternæ beatitudinis ostium reclusurus æternus Dei Filius augusto Virginis thalamo inclusus est. Factus est mortal-is Deus, ut nos faceret immortales. Verbum enim in Christo passim fuisse dicitur non sim-pliciter, sed ut loquitur Rusticus Cardina-lis u, propter unionem propriificans ea quæ sunt passibilis naturæ per suificationem dispensa-tivam: quod nos dicimus per Idiomatum com-municationem. Quis non tantæ dignationis excessum dignis excipiat laudibus, digno colat affectu, digna gratiarum actione prosequatur? Vesper rursus erat cum transiturus de hoc mundo ad Patrem instructa legali cœna agnum comedit cum lactucis agrestibus ipse Agnus occisus ab origine mundi acerbissimæ suæ passionis amari-tudinem præfigurans. Post hæc surgens à cœna immundos discipulorum pedes lavit, & terfit: tum regressus ad mensam vivifica instituit pre-ciosissimi sui corporis, & sanguinis Sacramenta. O cœnam admirandam, o gratiam super excellen-tem! Idem Dominus conviva est, & convivium; cibans, & cibus; offerens, & oblatio; victima sacerdotii sui, & suæ victimæ sacerdos: Manducat homo panem Angelorum; qui jumentis insipientibus comparatus, fœnum ut bos com-e-dere dignus erat. Cibum percipit vitæ, qui de cœlo descendit, cibum omnis suavitatis, sancto-rum delicias, ferculum immortalitatis. Vinum bibit supercœleste, vinum germinans virgines, & aridas sitibundæ animæ fauces pota saltentia vitam æternam refocillat. In loco pascuæ, in loco

Ccccc 2 uberi

s Orig. hom. 7. in Exod. t Augustinus ser. 74. de temp.
u Rusticus lib. contra Scopulos.

uberi collocatus flumina mellis, fontes lactis, liquorem balsami fugit, torrente voluptatis potatur, & ab uberrimis cœlestis ambrosiæ inundationibus inebriatur. O cœleste convivium, ô suavissimam refectioem, ô amoris excessum! Hac ratione unus spiritus efficitur Sponsa cum Sponso, Ecclesia cum Christo, anima cum Deo. Hac inquam ratione devotus animus deliciatur, totus spiritualis evadit, omnem concupiscentiæ nebulam evaporat, tantique amoris incendio succensus hominem comburit in homine, & in abscondito faciei Domini gloriatur. Tantam verò mysteriorum profunditatem vespertino tempore in vespere suæ passionis operatus est Dominus, ut nos etiã in vespertinæ synaxis celebratione memoriam abundantiae suavitatis ejus eruçtemus. Propterea, ait Origenes x, in mundi vespera passus est Dominus, ut tu semper manduces de carnibus Verbi, quia semper in vespera es, usquequo veniat manè. Et si in hac vespera sollicitus fueris, & in fletu, ac jeuniis, atque omni labore justitiæ vitam duxeris, poteris & tu dicere: *Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.* Lætaberis enim manè, id est in seculo futuro, si in hoc seculo fructum justitiæ in fletu, & labore collegeris.

2. Est hæc materia, quæ ducere diem possit, si cuncta horæ hujus mysteria recensere voluero. Vesper enim erat, cum è cruce depositus, & afflictissimæ matris sinu exceptus dolorem ipsius innovavit, cum Angeli paciis ad obsequium Reginae circumstantes amarè flebant. Vesper erat, cum post triumphalem resurrectionem duobus discipulis euntibus in castellum Emaus in habitu peregrini facundum se comitem adjunxit, ut corda propè desperantia mutua confabulatione ad spei constantiam revocaret. Sentiebant illi in scripturarum explicatione erumpentem ignem, qui per ossa diffusus totas animæ medullas ardentibus scintillis depascebat. Rursum per Vesperam finis mundi intelligitur, sicut dicit Chrysológus y, Vesper est cum finitur dies seculi, mundus à luce temporum cum declinat. Hæc est vespera, qua reddet Dominus unicuique juxta opera sua: in cuius rei typum duo Angeli impias civitates naturæ jura violantes devastante flamma consumpturi venerunt ad eas vespere, ut ipsa hora visitationis (quod Abbas Tuiçienfis z notavit) tristissimæ peccatorum causæ conveniret. Hæc est vespera, qua durissima Hebræorum corda convertentur ad

x Origen. hom. 10. in Gen. y Chrysol. serm. 18. z. Rusp. Abb. lib. 6. in Gen. cap. 6.

Dominum, & qui cœlestis doctrinæ pabulum tanquam cibum levissimum nauseabant, Divini verbi famem patientur ut canes. Tunc multi fideles adorabunt bestiam, & dulcissimum Christi nomen saxo duriores abnegabunt, sicut scriptum est, a *Lupus ad vesperam vastavit eos*: & manè florebant, vesperi decident, indurabuntur, & arefcunt. Hæc est vespera, de qua scriptum est, b *Ad vesperam demorabitur fletus*, hoc est de peccatoribus: nam de justis Sophonias Propheta dicit, *Ad vesperam requiescent c.* Est quoque vespera finis vitæ, ut sanctus Abbas Rievallensis d testatur, atque ejus item symbolicè exprimit casum, qui post opera lucis opera inchoat tenebrarum, cuius sunt novissima pejora prioribus. Has tenebras, hunc occasum avertat à nobis Dominus, qui si nobiscum fuerit, etiã vespere tenebris carebimus, & *nox sicut dies illuminabitur.*

3. Dicamus igitur cum discipulis illis, quorum cor ardens erat in via: *Mane nobiscum Domine, mane nobiscum, quoniam ad vesperam scit.* Jam vespera mater noctis tenebras parturit, jam nos tristitia confundit, desperatio submergit, intraverunt aquæ usque ad animam, & non est substantia: jam mentes nostras horrenda concutit tempestas, jam frigus iniquitatis nos opprimit, glacies immunditiæ supercrescit, jam sauciata conscientia terribilem iudicii sententiam pertimescit. Mane nobiscum, clementissime Domine, quoniam sine te nihil possumus, nihil sumus. Tu solatium nostrum, tu refugium, & virtus, tu es turris fortitudinis à facie inimici. Omnes occupat nox perfidiæ, deficit lux veritatis, prævalent scelera, refrigescit charitas; ad te autem sunt oculi nostri, ne pereamus. Mane nobiscum, ne tenebræ nos comprehendant, & non extinguatur in nocte lucerna lucens, & ardens, quæ lucet nobis in loco isto caliginoso. Instat finis vitæ, diei vespera, eripe nos de potestate tenebrarum, & ne declines in ira à servis tuis, quia si nobiscum fueris, in medio umbræ mortis non timebimus mala, sed gratiæ tuæ fulgoribus coruscantes vitæ splendoribus illustrabimur in ipsa regione morientium. Bonum est tecum esse, Jesu dulcissime, mane nobiscum, & ne recedas à nobis: ostende nobis faciem tuam, & salvi erimus. Ecce longiores factæ sunt umbræ vesperi, imminet nox obscurissima, in qua nemo potest operari, mane nobiscum, & claude ostium à foris, donec pertranscant tenebræ, & iterum lux oriatur, & nobis ostium

a Jerem. 5:6. b Psalm. 29. c Sophon. 2:7. d *Elredus ser. de adventu Domini.*

ostium aperias, ostium fidei, & amoris; ostium contra ostium, quod in montis ædificio Ezechieli Prophetæ monstratum est. Tu quidem habitas in excelsis, & ascendis super Cherubim, & volas super pennas ventorum, & non valent servi tui invenire locum tuum, nisi tu descendens non graveris venire ad nos; vel certe pertrahas ad te quærentes te, sicut pollicitus es dicens; *Omnia traham ad meipsum; & ecce vobiscum sum usque ad consummationem seculi.* Memento igitur verbi tui, in quo nobis spem dedisti, & mane nobiscum in vespera vitæ hujus, ut adveniente horribili mortis nocte educas nos de carcere isto ad confitendum nomini tuo, tecumque perducas in admirabilem domum tuam, in qua nullæ sunt tenebræ, nulla mastritia, sed lux perpetua, verum gaudium, & exultatio sempiterna. Ibi narrabimus quæ gesta sunt in via, quomodo cognovimus te in fractione panis. Ibi lætabimur in te, & cantabimus laudes tuas sine intermissione. Ibi sedebimus tecum in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, in requie opulenta.

S. V.

Quid sit Vesper, & quæ ejus etymologia. Qua hora vespertinum officium persolvi debeat. Notantur quedam de Lucernario, & hora lucernari. Mores nostros ab antiquis multum distare.

1. **I**psum nomen Vesperarum à Græcis duxit originem: nam ut testantur Macrobius e, & Isidorus f ab Hespero stella occidentali Vesper dicitur. Hæc una errantium est, de qua Plinius g, Infra solem, ait, ambit ingens sidus appellatum Veneris, alterno meatu vagum, ipsisque cognominibus æmulum Solis, & Lunæ: præveniens quippè, & ante matutinum exoriens Luciferi nomen accipit, ut Sol alter diem maturans: contra ab occasu refulgens nominatur vesper, ut prorogans lucem, vicemque lunæ redens. Notat Suidas verbo *Εσπερος* ὁ ἐκάλειτο, primò Parmenidem deprehendisse eundem esse vesperum, & Luciferum, quod alii Pythagoræ tribuunt. De qua re sic canit Georgius Pisides h in Cosmurgia.

*Quis unum, & idem sidus acri lumine
Modo Phosphorum modo Vesperum si percipit,
Hoc nesciat binorum opificem cur suum
Lucis Prophetam, noctis esse nuntium?*

c. Macrobius. 1. sat. cap. 3. f. Isidorus. 5. orig. cap. 31.
g. Plinius. 1. 2. cap. 8. h. Pisides. v. 349.

Laudant Vesperum Callimachus i in hymnis, Quintus Calaber k in Paralipomenis, & Moschus l in Idyllis. A Musæo *Βάρυρος* ὁ ἀστὴρ stella umbrosa, ab Appollonio m in Argonauticis *ὠδύων ἀστὴρ* caulorum stella nuncupatur. A Calurnio n Noctifer vocatur his versibus,

*Sed jam seræ dies cadit, & jam sole fugato
Rigidus æstivas impellit Noctifer umbras.*

Itemque à Catullo o in carmine nuptiali, ait enim, *Nimiram Eos ostendit Noctifer ignes.*

Scholiasies Euripidis Vesperum dictum arbitratur, quod omnia ferat quæcunque disperfit Aurora. Consentit huic etymologiæ Sappho p Poëtria apud Demetrium Phalereum his verbis; *Ἐσπερος πάντων φέρει: φέρει δὲ νότον, φέρει δὲ ἀγρὸν, φέρει δὲ ἄσπερον, φέρει δὲ πᾶσι δῶκα,* Vesper omnia fers, fers vinum, fers capram, fers matrem filiam. Hoc idem sidus multi Venerem appellant apud Jul. Hyginum q, quibus apud Plotinum r. adstipulantur Platonici: Plautus s Vesperuginem vocat. Docet autem D. Hieron. t. Judæos, qui usque ad vesperam jejunium protrahebant, tunc solammodo ad sumendum cibum accessisse, cum primum hæc stella appareret.

2. Quod verò spectat ad legitimum tempus hujus officii solemniter celebrandi variant antiqui Patres. Sunt qui autem ipso noctis initio persolvendum, ideoque inter noctis officia Vesperas computant, cui opinioni favet Baronius u tomo primo Annalium. Alii verò extrema diei parte ante solis occubitum vespertinam synaxim agenda præcipiunt, quam propterea volunt ad diurnæ servitutis pensum pertinere. Stat priori parte Isidorus x, cujus sententiam repetit, & calculo suo approbat Rabanus Maurus y. Stat etiam auctoritas hymni, quem Mediolanensis Ecclesia, & Ordo Cisterciensis quotidie canunt ad Vesperas, his præsertim versibus:

*Grates peractis jam die, | Voti reos ut adjuves,
E noctis exortu preces, | Hymnium canentes solvimus.*

Stat denique copiosa phalanx eorum Patrum, qui vespertinum officium lucernarium, vel horam lucernarem appellant, quod tunc lucernæ ingruentibus tenebris accenderentur. S. Clemens Romanus z cohortem ducit. Is in Apostolicis Constitutionibus vespertinam obsecrationem,

Cccc 3 & gra-

i. Callimach. hymn. in Deliam. v. 302. k. Calab. lib. 5. v. 131. l. Mosch. Idyll. 7. m. Appollon. l. 4. n. Calurn. in fine Eccl. 5. o. Catullus. p. Sappho apud Demetr. lib. de elocutione. q. Jul. Hygin. circa fin. l. Astron. r. Plotin. l. de amore enn. 3. l. 5. c. 8. s. Plaut. in Amphitr. t. Hier. l. 21. ad v. Jovinian. u. Bar. 10. 1. au. 51. x. Isidor. de Eccl. off. l. 1. c. 20. y. Raban. l. 2. de instit. cleric. c. 7. z. Clemens Rom. l. 2. c. 34. & seqq.

& gratiarum actionem, Francisco Turriano interpretante, Denuntiationem obsecrationis nocturnæ, & Nocturnam gratiarum actionem post incensa lumina inscripuit. Sequuntur Clementem antiquiores Patres, Epiphanius *a*, Hieronymus *b*, Cassianus *c*, Basilus *d*, Calliodorus *e*, Socrates *f*, Nicephorus *g*, Auctor sermonum ad fratres in Eremito *h*, Uranus Presbyter *i*, & alii multi apud Marcellum Francolinum *k*, qui lucernarium, horam lucernarem, psalmosque lucernales expressè commemorant. Hi omnes vespertinas preces nocturno tempore assignant. Non minorem tamen auctoritatem habent, qui à tenebris vindicant, & sole adhuc super sinuorem fulgente celebrandas esse contendunt. Satis superque pro innumeris aliis mihi est solus Benedictus * Monachorum Pater, & legislator, qui de Vesperis hæc in regula sancivit. In Quadragesima ad Vesperam referant. Ipsa tamen vespera sic agatur, ut lumine lucernæ non indigeant deficientes. Sed & omni tempore sive cœnæ, sive refectiois, hora sic temperetur, ut cum luce omnia fiant. Sic præcipit vir beatus; lucis amicus, discretionis exemplar, ut cum luce diei omnia consummentur, nempe ut monachi nocturnæ quieti quantum naturæ sat est tribuentes ad nocturnas vigiliis atrociores surgant: tum etiam ut completorio hora diei postrema relinquatur. Et ne quis putet, solos esse monachos, qui diurnam Vesperarum celebrationem propugnent, alium testem profero virum doctum, & gravem Amalarium Fortunatum *l*. Is ramiæ lib. 4. de Ecclesiasticis officiis, Isidoro, quem supra citavimus, consentire videatur; libro tamen de ordine Antiphonarii, quasi Palinodiam canens, Nos, inquit, sæpissimè solemus vespertinale officium ante solis occubitu celebrare. Notat autem Francolinus *m* vespertinum tempus statim post Nonam incipere. Constat ex hymno ipsius Nonæ, quo precamur, Largire clarum vespere. Constat præterea, quia licet vespera in solis occasu propriè intelligatur, nihilominus totam quartam, & ultimam diei partem denominat, quæ post Nonam incipit, & in

a Epiphani. lib. 3. ad. hanc. inf. *b* Hieron. ep. 7. ad Letaniam. *c* in 2. expos. Psalm. 119. *c* Cassian. lib. 3. cap. 3. *d* Basil. de Spiritu sancto c. 29. *e* Cassiod. in Trip. lib. 9. cap. 38. *f* Socrat. lib. 5. hist. cap. 25. *g* Niceph. lib. 12. cap. 34. *h* Ad. rati. in Eremit. serm. 1. *i* Uran. in vita S. Paulini. *k* Francolin. c. 17. * Bened. reg. cap. 41. *l* Amal. l. 4. c. 7. *m* de ord. Antiph. c. 6. *n* Francolin. c. 19. *o* 20.

solis occubitu terminatur. Quia verò ultima diei hora Completorio assignatur, duæ tantum horæ Vesperis relictae sunt, decima scilicet, & undecima, ac proinde in fine undecimæ Vespertinae synaxis legitimum tempus erit, ut Francolinus *n*, Turrecremata *o*, Joannes Beletus *p*, & alii sapienter observarunt.

3. Noctris verò temporibus hæc horarum distinctio haudquaquam in usu est. Nam Vesperæ in Quadragesima circa meridiem, aliis temporibus circa horam nonam perfolvi solent. Rectè Pelagius Papa. Defectus nostrorum temporum, quibus non solum merita, sed ipsa hominum corpora defecerunt, distractionis illius non patitur manere censuram. Item Smaragdus Abbas *q*, Modò apud nos jam aliter, atque aliter habetur. Quantò enim ferocini à primitivis, tantò longius vitæ meritò ab antiquis distamus Patribus. Illi enim erant spiritu ferventes, Domino ferventes: nos autem tepidi, & nauseam facientes, sumus tamen in misericordia Domini sperantes. Potho *r* quoque Prumiensis: in ordine, inquit, Monastico, qui honestis studiis, & laudabilibus institutis aliquando præeminebat, nostris jam diebus color optimus Ecclesiasticæ gravitatis mutatus esse videtur, superinducto quodam fuce levitatis. Ecce enim vita Monastica, quæ erat columna, & firmamentum Religionis, in qua videlicet viguit disciplinæ censura, morum gravitas, maturitas consiliorum, auctoritatis pondus, antiquitatis insigne, in Ecclesiasticis Officiis repentinis visa est novitatibus acquiescere, & quadam juvenili passa est decolorari levitate. Numquid Patribus doctiores, aut devotiores sumus? Superba mente præsumimus quicquid ipsorum in talibus prudentia præterivit. Hæc Potho, qui vixit ante annos quingentos: Quod si Monasticæ institutionis fervorem jam suis diebus refrixisse viri summi, & antiqui conqueruntur; quid nobis infelicibus vix nudum Monachii nomen habentibus post tot annorum centurias dicendum erit? Heu quantum recessimus à semitis antiquis, quas posuerunt Patres nostri! Heu quam tetra vitiorum fulgine obsecratum est aurum, mutatus est color optimus?

Nona ætas agitur, pejoraque secula ferri
Temporibus, quorum scelere non invenit ipsa
Nomen, & à nullo posuit natura metallo. *s*

Hæc

n Francolin. *o* Turrecrem. tr. 73. in reg. S. Ben. *p* Beletus. cap. 26. sui Rationalis. *q* Smaragdus. in reg. Ben. c. 20. *r* Potho in su. l. 3. de cœna Dei. *s* Juven. sat. 13.

Hæc Satyrici objurgatio quam verè convenit a-
tati nostræ! Sed nunquid desperandum? Absit.
Ecce enim non est abbreviata manus Domini, ut
salvare nequeat: neque aggravata est auris ejus,
ut non exaudiat. Verumtamen iniquitates no-
stræ diviserunt inter nos, & Deum nostrum: &
peccata nostra averterunt faciem ejus à nobis, ne
ex audiret. Propterea fuis lachrymis indulgen-
tiam Domini postulemus, ne caliginosa scele-
rum nox nos incautos apprehendat. Hora unde-
cima est, ait S. Zeno ^a, conclusa sunt diei tem-
pora, curramus omnes, festinemus, ne nox
adsit, ne hora prætereat, ne nox mortis insit.
Beatus quidem qui à manè usque in noctem
laborans paratum denarium tanquam debitum
postulat. Sed quia bonus est Dominus, quia
misericors est, speremus in eum, ut undecimæ
licet horæ operarii laboris diurni denarium con-
sequamur.

CAPUT XI.

DE COMPLETORIO.

S. I.

*Completorium cur sic dictum. Quare à lectione
inchoetur. Ostensum contra quosdam san-
ctum Benedictum primum Completorii in-
stitutorem fuisse.*

Septem Divinis Officiis pro viribus inge-
nii mei, quod sentio quam sit exiguum,
Domino opitulante commemoratis, remanet
ostavum, quod Completorium dicitur, & pro-
pter sui nominis effectum in fine cæterorum ce-
lebratur. Completorium enim dictum existi-
mant quotquot de sacris Ecclesiæ ritibus scri-
bunt, vel quia diei cursus, nostræque servitutis
pensum hæc hora completur, ut post Venera-
bilem Bedam ^a notat Jodocus Chlichtoveus ^b:
vel quia in illo esus, potus, locutio, & alia ad
corporis sustentationem necessaria complentur,
& consumuntur, ut putant Amalarius, Fortuna-
tus ^c, & Hugo Victorinus ^d post D. Benedi-
ctum. Hic capite 42. suæ Regulæ gravissimè
præcipit, ut dicta vespera diebus jejuniorum,

^a Zeno in *su ser. de Psalm. 128.* ^b Beda *lib. de medit. Pass. Christi per 7. horas.* ^c Iodoc. *Chlicht. lib. 2. Eulicid. Eccl. cap. de horis Canonic.* ^d Amal. *lib. 4. cap. 8.* ^e Hugo in *speculo cap. 5.*

aliis autem diebus statim post cœnam, sedent
omnes in unum, & legat unus collationes, vel
vitas Patrum, aut certè aliud, quod ædificet
audientes, & lectis quatuor, vel quinque foliis,
vel quantum hora permittit, omnibus in unum
occurrentibus per hæc moram lectionis, si quis
fortè in assignato sibi commissio fuerit occupa-
tus, occurrat. Omnes ergo in unum congrega-
ti compleant, id est Completorium recitent,
quo Divinæ laudes complentur. Idè autem
sanctus Pater lectionem Completorio præmitti
voluit, ut Monachi ex diurnis operibus, vel ne-
gotiis distracti, ipsa lectione revocarentur ad
Deum. Quare libros magnæ ædificationis, &
pietatis legi præcepit, cujusmodi sunt collatio-
nes Patrum à Joanne Cassiano conscriptæ, vitæ
quoque Sanctorum, & diversorum Patrum asce-
tici sermones. Pro qua lectione Smaragdus Ab-
bas Diadema Monachorum composuit, ut ex eo
singulis diebus capitulum unum legeretur. Ex
hac verò Monastica constitutione ratio colligi-
tur, qua factum est, ut præter cæterarum ho-
rarum consuetudinem hoc Officium à lectione
inchoetur. Brevis enim lectio, quæ hodie
Completorium antecedit, illam procul dubio
repræsentat, quam ex Collationibus, vel vitis
Patrum olim Monachi facièbant, post quam
ipsum Completorium immediatè sequebatur.
Quo peracto omnem prorsus loquendi faculta-
tem sanctissimus Legislator denegavit, gravio-
ris vindictæ reum statuens Monachum, qui
hanc taciturnitatis regulam ausus fuerit prævari-
cari.

2. Quia verò S. Benedicti mentionem fecimus,
illud hic opportunè monebo, quod à nemine,
quod sciam, hætenus est observatum, ipsum vi-
delicet præclarissimum Patrem primum Com-
pletorii institutorem fuisse: quæ assertio, quia
apud aliquos non usquequaque eruditos admira-
tionem habebit, æquiori lance libranda, & soli-
dis rationum momentis stabilienda est. Facit in
primis ad ejus veritatem astruendam, quod, li-
cet in Scripturis, & Patribus frequens habeat
mentio orationis faciendæ in fine diei; ad
Vesperas tamen, & non ad Completorium il-
læ sententiæ referri debent. Accedit deinde
quod ipso nomine Completorii nullus Eccle-
siasticus Scriptor Benedicto antiquior usus fuit:
nec apud quempiam Græcum, vel Latinum
Auctorem hujus Officii nomen reperitur. Res
autem sub aliis nominibus vix à Vesperis discer-
ni potest. Nec est quod animum cujuspiam
moveat